

JEDNO NOVO SAZNAJJE O VINKU PRIBOJEVIĆU?

Lovorka ČORALIĆ, Zagreb

Hvarski dominikanac Vinko Pribojević iznimna je osoba hrvatskoga humanizma, a njegov spis *Oratio de origine successibusque Slavorum* (*Govor o podrijetlu i slavi Slavena*) ubraja se u temeljna djela iz povijesti političke misli u Hrvata¹. Pribojevićevo djelo bilo je do sada predmetom znanstvene raščlambe brojnih domaćih, ali i stranih istraživača, kako s motrišta povijesne i političke znanosti tako i od strane proučavatelja jezične baštine (latineta) hrvatskoga humanizma. Nasuprot tome, osnovni podaci o Pribojevićevom životu ostali su gotovo potpuno nepoznati, a u svim se izdanjima Pribojevićeva djela, kao i u raspravama koje se dotiču njegova života, uglavnom ponavljaju dobro poznati i raznolikošću ne isuviše bogati navodi. U nedavno objavljenom prijevodu Pribojevićeva djela² autor popratne studije i priređivač izdanja Miroslav Kurelac – vrsni proučavatelj povijesti humanizma na hrvatskom prostoru – navodi kako je Vinko Pribojević »rođen u Hvaru krajem XV. stoljeća ili početkom XVI., a svoj govor održao je 1525. godine u dominikanskoj crkvi sv. Marka u Hvaru« (11). Priređivač nadalje napominje kako je Pribojević »osnovnu školu pohađao sigurno u Hvaru u samostanu otaca propovjednika-dominikanaca, gdje je vjerojatno i slušao prva predavanja iz teologije. Sveučilišni studij dovršio je i upotpunio jamačno na nekom sveučilištu u Italiji, kakav je običaj bio tada. Nakon toga postao je profesor teologije, no ne zna se gdje je sve predavao ...« (11). Navodeći kako je tijekom svojega života Pribojević mnogo putovao diljem europskih zemalja (Mleci, Krakov) te

¹ Dosadašnja izdanja: PRIBOEVIUS VINCENTIUS, *Oratio fratris Vincentii Priboevii Sacrae Theologiae professoris Ordinis Praedicatorum De origine successibusque Slavorum*, Venetiis, MDXXXII; PRIBOEVIUS VINCENTIUS, *Oratio fratris Vincentii Priboevii Sacrae Theologiae professoris Ordinis Praedicatorum De origine successibusque Slavorum*, Venetiis, MDXXXII, u knjizi: G. NOVAK, *Hvar*, Beograd, 1924.; PRIBOEVIUS VINCENTIUS, *Oratio fratris Vincentii Priboevii Sacrae Theologiae professoris Ordinis Praedicatorum De origine successibusque Slavorum*, Venetiis, MDXXXII, u knjizi: G. NOVAK i V. GORTAN, *O podrijetlu i zgodama Slavena*, Zagreb, 1951., 5–114 (priredio G. Novak s komentarom na str. 115–155), pretisak Split, 1991.

² VINKO PRIBOJEVIĆ, *O podrijetlu i slavi Slavena* (preveli Veljko GORTAN i Pavao KNEZOVIĆ), priredio Miroslav KURELAC, *Golden marketing – Narodne novine, Biblioteka »Povijest hrvatskih političkih ideja«*, kolo I, knjiga 1, Zagreb, 1997. U istome vidi i podroban popis literature o Vinku Pribojeviću i njegovu djelu (34–44).

održavao veze s brojnim istaknutim suvremenikima (Hvaraninom Petrom Vitaljićem, Šibenčaninom Jurjem Šižgorićem, Splićaninom Tomom Nigerom, torinskim pjesnikom Leonardom Alesom i dr.), M. Kurelac napominje da je Pribojević umro »negdje iza 1532., no ne zna se točan datum smrti« (11). Prema tim podacima, Pribojević je umro nedugo poslije objavljivanja svojega govora u Mlecima, 1532. godine.

Kako možemo zorno vidjeti, jedina dva sigurna datuma iz Pribojevićevega života odnose na godinu održavanja »Govora o podrijetlu i slavi Slavena« (1525.) i na godinu objavljivanja istoga u Mlecima (1532.). Točni, ali i poblizi podaci o njegovom rođenju, godinama i mjestima školovanja, mogućoj profesorskoj službi, djelovanju u talijanskim ili dalmatinskim gradovima i na sveučilištima, kao i o mjestu i godini Pribojevićeve smrti, još uvijek su potpuno nepoznati i neistraženi. Jedina saznanja o osobi Vinka Pribojevića zasad su isključivo njegova knjiga i podaci koji su u njoj sadržani.

U cilju mogućeg osvjetljavanja gotovo nepoznatog životopisa ovog istaknutog dalmatinskog humanista iz XVI. stoljeća, namjera mi je ukazati na jedan sporedan, ali možda iznimno zanimljiv podatak koji se odnosi na djelovanje Vinka Pribojevića. Riječ je o podatku sadržanom u istražnom procesu mletačke inkvizicije (*Santo Uffizio*)³, pohranjenom u Državnom arhivu u Mlecima (fond *Santo Uffizio*, busta 35, 1573. god.). Spis je nevelikog opsega, nosi nadnevak 3. rujna 1573. godine te u početnom dijelu sadrži tužbu koju Jerolim Filippi, zastupnik (prokurator) župne crkve u bračkom selu Nerežišća, podnosi protiv tamošnjeg župnika Frane Jarčića (Francesco Jarcich). Razlozi tužbe nisu podrobno objašnjeni, osim navodima kako je riječ o neprimjerenom i skandaloznom ponašanju i načinu života ovoga svećenika te se stoga traži intervencija mletačke inkvizicije. Filippijeva prijava podnesena je u mletačkom Svetom oficiju 3. rujna 1573. godine. Podnošenju prijave bili su nazočni – kako je to bilo uobičajeno u ovakvim prigodama – svi službeni predstavnici Oficija: mletački patrijarh, papinski legat, vrhovni inkvizitor, vikar, auditor te dva svjetovna predstavnika ili asistenta (mletački patriciji Nicola Venier i Vicentio Contareno). U službenom odgovoru Svetoga oficija, koji sadrži upute i postupke u svezi pokretanja istrage protiv Frane Jarčića, spominje se ime tadašnjeg hvarskog kanonika, kojemu mletačka inkvizicija ovom prilikom daje punomoć i sve potrebite ovlasti da (u suradnji s tamošnjim knezom) povede istragu u svezi neprimjerenog ponašanja župnika Nerežišća. Navodi se ime **Vicentius Prebogievich, canonico Lisoni**⁴. Tekst odredbe mletačke inkvizicije je potom s latinskog preveden na talijanski jezik te se još jednom spominje odredište na koje je potrebno uputiti ovu odluku: **al domino padre Vicentio Prebogievich canonico di Lesina**. Istražni spis završava ovim navodom i daljnji tijek istrage i njezin završetak nisu poznati. Ime zapisano u službenom spisu mletačkoga Svetog oficija

³ O Hrvatima u procesima mletačke inkvizicije vidi moje prethodne radove, objavljene u ranijim brojevima »Croatice christiane periodice«, god. XIX, br. 36, Zagreb, 1995., 19–68; god. XX, br. 37, 1996., 23–55; god. XX, br. 38, 1996., 1–44; god. XXI, br. 39, 1997., 25–60; god. XXII, br. 41, 1998., 71–116.

⁴ Puni tekst ovoga dijela spisa glasi: *Vicentius Prebogievich, canonicus Lisoni, nominatus in querela eundem deputatus in examinatore dictorum testium cui dederunt auctoritatem et facultatem examinandi et processus formandi ad presentiam tamen et cum interventio clarissimi comitis ipsius loci et formato processo in autentica forma sub eius sigillo quam prius ad hoc Sanctum Ofitium transmittere valeat, ut servatis servandis si accusus repertus fuerit culpabilis condigna pena puniatur.*

zasigurno, kada ga već i letimično pročitamo, upućuje na izrazitu sličnost s hvarskim dominikancem i autorom glasovitog djela, Vinkom Pribojevićem. No, je li uistinu riječ o istoj osobi?

Podaci koji upućuju da je možda uistinu riječ o Vinku Pribojeviću su sljedeći: istovjetnost imena (Vicentius) i izrazita sličnost prezimena (Priboevius – Prebogievich); vjerojatna pripadnost istom, dominikanskom crkvenom redu (mletačka inkvizicija ovlašćuje u svezi provođenja istrage poglavito pripadnike dominikanskog reda) te istovjetno mjesto djelovanja (Hvar). Nasuprot tim, prilično vjerojatnim i u velikoj mjeri podudarajućim podacima, glavni prijeporni i osporavajući podatak odnosi se na izrazit kronološki nerazmjer između postojećih godina. Naime, pisac Vinko Pribojević spominje se 1525. i 1532. godine, a Vicentius Prebogievich spomenut je u spisu datiranom u 1573. godinu. Čak 41 godina razmaka između posljednjeg spominjanja pisca (godina izlaska govora, to jest 1532.) i imenovanja Prebogievicha povjerenikom mletačke inkvizicije na Hvaru (1573.) uistinu pobuđuje sumnju. Činjenica je, međutim, da se o humanističkom piscu Pribojeviću i njegovu životu na Hvaru ne zna gotovo ništa. Stoga podatak da je umro nedugo poslije izlaska govora nije plod provedenog istraživanja, već samo pretpostavka koja se – uslijed izostanka bilo kakvih podataka – činila logičnom i prihvatljivom. Pitanje koje se neizbježno postavlja, ukoliko prihvatimo da su Priboevius i Prebogievich iste osobe, odnosi se na Pribojevićevu starosnu dob 1573. godine. Budući da je teško vjerovati da je svoj znameniti hvarski govor (1525.) održao prije dobi od oko 28–30 godina, proizlazi da je 1573. godine bio star oko 80 godina. Teško je, nadalje, vjerovati da kroz gotovo 50 godina (od 1525. do 1573.) nema o Pribojeviću (izuzev godine izdanja govora 1532. god.) niti jednog spomena u vrelima. Ipak, krajnje oskudna saznanja o njegovu životu dopuštaju i tu mogućnost. Nadalje, oskudni podaci o Vinku Pribojeviću ništa ne kazuju o njegovoj rodbini. Naime, jedno od objašnjenja sličnosti imena i djelovanja moglo bi upućivati kako je riječ o Vinkovu nećaku (prema običaju davanja imena sinovima prema bratovu imenu), što bi se mnogo bolje uklapalo u kronološki slijed pokazatelja kojima raspolazemo.

Kako je vidljivo iz dosad spomenutog, navedeni podaci i njihova tumačenja pružaju mogućnosti za priklanjanje objema pretpostavkama. Podatak iz mletačke pismohrane zasigurno se ne može prihvatiti kao siguran i vjerodostojan dokaz koji bi potvrđivao istovjetnost humanističkog pisca i mletačkog istražitelja. Ipak, neupitne podudarnosti povezane s dosadašnjim krajnje oskudnim saznanjima o Vinku Pribojeviću, ne isključuju ovu mogućnost. Cilj ove kratke napomene bio je, stoga, potaknuti, ne i u cijelosti razjasniti, neka nova i drukčija razmišljanja o slavnom hrvatskom piscu humanističkog doba. Za nove spoznaje i pretpostavke, osim poznavanja Pribojevićeva opusa, zasigurno su potrebna i iščitavanja arhivskih vrela, unutar kojih se – uz malo istraživačke sreće – možda otkrije još pokoja vijest o ovom slavnom uzdizatelju slave Dalmatinaca i Slavena.